

GUSTAVOVI HUSAKOVI

Paríž 4. septembra 1946

Milý Gusto,

dnes ráno som sa dozvedel, že v piatok a v sobotu bude mať Peter Zaľko proces pred Národným súdom. Nepožiadali ma o svedeckú výpoveď, ako Zaľko, a konečne i ja, sme predpokladali; je však ľahko možné, že počas procesu by sa mohol vyskytnúť návrh na moje predvolanie. Aby sa proces nezdržoval a aby prípadne moje svedectvo nechýbalo, posielam priložený dopis, ktorý adresujem na Teba. Ty budeš v každom prípade svedčiť. Keby Tvoje svedectvo bolo treba doplniť i mojimi údajmi, daj vari predložiť tento dopis súdu. Dávam ho skrátka Tebe k dispozícii a nalož s ním podľa Tvojej úvahy a potreby.

*

O svojich stykoch s dr. inž. Petrom Zaľkom počas vojny podávam túto správu:

S dr. inž. Petrom Zaľkom, s ktorým sa poznám dávnejšie, bližšie som sa začal stýkať asi tak od roku 1942—43. Formálne bol tento styk umožnený tým, že som ho ako redaktor Budovateľa vyhľadával v sekretariáte Ústredného združenia slovenského priemyslu. Dr. inž. Peter Zaľko vedel, že nehovorí len s redaktorom Budovateľa, napriek tomu — ba podľa môjho dojmu práve preto — bol otvorený a zhovárali sme sa o najrozmanitejších otázkach politického charakteru bez rezervovanosti. Počas týchto rozhovorov, ktoré boli čím ďalej, tým častejšie, vyjasnievali sme si stanoviská k najrozmanitejším otázkam aktuálnym, i k budúcemu postupu. Dr. inž. Zaľko niekoľkokrát jasne vyhlásil, že zastáva bezpodmienečne protinemecké stanovisko i keď napriek tomu ostáva na čele Združenia slovenského priemyslu a členom slovenského snemu, preto, aby mohol v týchto funkciách podľa možnosti toto stanovisko uplatňovať.

Ako ho uplatňoval? Ako som videl uplatňovanie tohto stanoviska?

V rokoch 1940—41 alebo o rok neskoršie (na presný dátum sa neviem rozpamätať) presadzoval a aj presadil daňové úľavy investičné a vtedy mi otvorene vyhlásil, že zmyslom tohto opatrenia je, aby výnos domácej produkcie nepoužíval sa na vojnové ciele. Na námietky, či povojnové Slovensko unesie veľké hospodárske investície, ktoré sa pri konjunktúre vtedy predvídali, odpovedal mi, že je lepšie investovať tieto výnosy do akýchkoľvek investícií, trebárs v budúcnosti neproduktívnych, než do streliva.

Keď raz som sa išiel k nemu informovať o zmysle nariadenia o zbere teľacích hnátov, vysvetlil mi, že o túto akciu požiadali Nemci, ktorí potrebujú tento artikel pre výrobu ponoriek, ale že zber, resp. dodávky bude kontrolovať on sám, resp. jeho úrad, takže z akcie na Slovensku Nemci veľký úžitok mať nebudú.

Pamätám sa tiež na naliehanie vojenských kruhov, (neviem či domácich, či nemeckých) aby Slovensko postavilo početne väčšie jednotky do boja už vtedy proti ZSSR. Vojenská požiadavka bola údajne zredukovaná preto, lebo priemysel sa vyhovárал, že nemôže dodať väčším vojenským kontingentom potrebnú výstroj, najmä obuv a šatstvo. Príležitostne som sa opýtal dr. inž. Zaľku, či je táto povest pravdivá; odpovedal mi kladne.

Zástoj a činnosť Zaľkovu oceňovali sme vtedy veľmi kladne. Len neskoršie, keď sme si mohli väčšmi dôverovať, povedal som mu, že naše rozhovory nie sú len súkromne priateľské, lebo o ich obsahu informujem svojich priateľov. Zaľko bol uzrozumený a myslím, že žiadal iba opatrnosť z našej strany.

Všetky tieto skúsenosti s dr. inž. Zaľkom umožnili mi navrhnuť z jari v roku 1943 pri zostavovaní pôvodného jadra ilegálnej Slovenskej národnej rady, aby Zaľko bol tiež jej členom. Pretože v zahraničí sa nevidela dosť dobre podstata a význam Zaľkovej práce, bola voči jeho osobe všeobecná rezervovanosť. Napriek tomu však tieto skúsenosti umožňovali nám so Zaľkom veľmi úzko spolupracovať tým skôr, že už sa začali črtáť praktické možnosti vojensko-politickej akcie, pre ktorú bol Peter Zaľko dôležitý na tom mieste, ktoré zastával. Preto tiež, keď raz sa

obrátil na mňa s otázkou, či má odísť, povedal som mu bez porady s kýmkoľvek, že by to bola chyba; keď bolo kedy významné, aby on zastával vedúce miesto v hospodárskom živote, je to v tejto chvíli pre vec, ktorá sa pripravuje.

Jeho činnosť v ilegálnej Slovenskej národnej rade je známa. I keď bol zdržanlivý pri politických porádach a opatrný pri stretnutiach členov SNR, nebola vari vec, o ktorú sme ho požiadali, ktorú by nebol splnil. Nevie si dosť dobre predstaviť hospodárske zabezpečenie povstania bez Zaťku, ba som presvedčený, že on s Karvašom umožnili pomerne hladké zásobovanie, financovanie povstaleckého územia.

L. Novomeský

Dr. Ing. Peter Zaťko (1903—1978), národohospodár. Cez vojnu poslanec slov. snemu a zastával vysoké hospodárske funkcie. Súčasne, ako vyplýva aj z Novomeského vyhlásenia, významne sa zapojil do odboja. Po oslobodení podpredseda Štátneho plán. a štatistického úradu, súčasne pedagóg na SVŠO. Po 1948 gener. dozorca ev. a. v. cirkvi na Slov. Národný súd r. 1946 ho zbavil obvinení vzhľadom na jeho zásluhy v odboji.

JUDr. Imrich Karvaš (1903—1981), národohospodár a pedagóg. V 30. rokoch tajomník bankového zväzu, gen. taj. Národohospodárskeho ústavu, cez druhú svetovú vojnu guvernér Slov. nár. banky a predseda Najvyššieho úradu pre zásobovanie. V r. 1945-50 prednášal na Práv. fak. UK.

Novomeský pôsobil krátky čas v čs. komisii na Parížskej mierovej konferencii, ktorá sa konala 29. VI. — 15. X. 1946. Komisia zrejme využila jeho schopnosti pri koncipovaní textu mierovej zmluvy s Maďarskom. V septembri 1946 bol zrejme v Paríži dva razy: v prvej polovici (svedčí o tom dátum listu a nepriamo fakt, že prvý septembrový list v jeho povereníckom archíve je datovaný až 16. IX.) a koncom mesiaca znovu. Dôkazom sú slová z listu sestre Márii 25. IX.: „V piatok ráno odchodím na niekoľko dní do Paríža“ a z listu J. Lettrichovi 26. IX.: „Náhle som musel odcestovať do Paríža“. A Národná obroda 6. X. oznámila, že Novomeský, „ktorý sa práve vrátil z Paríža“, prijal 5. X. delegáciu Zväzu zamestnancov školstva a kultúry.